

КРОКИ ЩОДО СТВОРЕННЯ МЕРЕЖІ СИТУАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Розглянуто один із підходів до створення мережі ситуаційних центрів центральних органів виконавчої влади як основного елемента системи кризового реагування в державі та сектора безпеки й оборони.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день на території України виникла соціально-економічна і воєнно-політична обстановка, яка супроводжується захопленням східних областей України незаконними збройними формуваннями, загрозою воєнної агресії з боку Російської Федерації (РФ), руйнуванням промислового та аграрного секторів, негативним економічним та морально-психологічним навантаженням на населення України.

Зазначене вище належить до переліку проблем, які вимагають від керівництва держави своєчасного реагування та ефективного управління, що досягається прийняттям обґрунтованих рішень у найкоротші терміни, а інколи недопущенням їх виникнення шляхом впровадження попереджувальних заходів на основі отриманої інформації.

Такі проблеми можна вирішити за допомогою створення адекватної системи державного управління для підвищення ефективності прийняття рішень у найкоротші терміни із забезпеченням: достовірності інформації; адекватного реагування на ситуацію; обґрунтованості прийняття рішень; налагодження взаємодії між центральними органами виконавчої влади (ЦОВВ) (рис. 1).

Рис. 1. Центральні органи виконавчої влади держави

Огляд останніх досліджень і публікацій. Аналіз незалежними аналітиками останніх публікацій засобів масової інформації щодо неефективності дій державної системи у надзвичайних та кризових ситуаціях (ситуація на Сході України) показує, що однією з основних причин є неузгодженість дій між органами виконавчої влади держави за відсутності єдиного інформаційного поля, що спричиняє появу зазначених проблем.

Одним зі шляхів їх вирішення є створення для керівництва сучасного науково-технологічного середовища з оперативним інформаційно-аналітичним забезпеченням у рамках мережі ситуаційних центрів (СЦ) ЦОВВ з Головним ситуаційним центром (ГСЦ) України як ядра.

У роботах та публікаціях доктора технічних наук, директора Інституту проблем математичних машин та систем НАН України Морозова А. А. визначається, що основою стратегічного управління державою та її складовими є СЦ, що підтверджує обраний напрям у забезпеченні вирішення зазначених проблем [1].

Згідно зі світовим досвідом створення таких центрів з інтеграцією загальноприйнятих масивів даних, можливостей сучасних геоінформаційних систем та інструментарію ситуаційного аналізу, математичного моделювання, статистики, результатів відповідних економічних розрахунків та формування можливих сценаріїв розвитку ситуацій дозволяє в разі зменшити час для підготовки важливих державних рішень та реагування на кризові (надзвичайні) ситуації засобів при економії сил та коштів [2].

Великий досвід у створенні та успішному застосуванні СЦ має США, де створено ситуаційну кімнату Білого дому, та Європейський Союз (ЄС), де створено Спільний СЦ ЄС [3].

Таким чином, **метою статті** є аналіз нормативно-правової бази зі створення мережі СЦ ЦОВВ та надання пропозицій щодо її створення.

Виклад основного матеріалу. Процес створення СЦ ЦОВВ України розпочався на виконання розпорядження Президента України від 10 грудня 1994 року № 185 “Про ситуаційний центр при Президентові України”.

У 2010 році при розробці проекту Стратегічного оборонного бюлетеня на період до 2025 року експерти держструктур дійшли висновку, що в Україні немає загального алгоритму дій для всіх силовиків у разі кризових ситуацій. У той же час дії різних структур навіть під час надзвичайних ситуацій (наприклад, повені в Закарпатті) свідчать про те, що маса зусиль і часу йде на узгодження дій різних міністерств і відомств, організацію єдиного оперативного штабу й координацію дій. Тому виникає необхідність у створенні єдиної системи управління всім сектором безпеки й оборони держави. У Стратегічному оборонному бюлетені (до 2025 року) було передбачено, що матеріальною базою для створення єдиної системи управління повинні стати інтегровані СЦ РНБО, СЦ Міністерства оборони України, Антитерористичний центр при Службі безпеки України, структури Державної служби надзвичайних ситуацій, Головний центр керування Державної прикордонної служби, а також аналогічні підрозділи інших держструктур, які входять у сектор безпеки та оборони.

У 2012 році Державне космічне агентство України розробило проект створення Інформаційно-аналітичного центру при Кабінеті Міністрів України з використання інформації високої та надвисокої розрізненності із сучасних космічних платформ. 6 листопада 2013 року видано розпорядження Секретаря РНБО № 70 “Про затвердження концепції створення СЦ інформаційно-аналітичної підтримки Апарату РНБО України”. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2014 року № 1135-р затверджено заходи щодо захисту державних інформаційних ресурсів, яким передбачається формування переліку об’єктів критичної інформаційної інфраструктури України.

На сьогоднішній день здійснюються заходи щодо:

розроблення Зеленої книги Національним інститутом стратегічних досліджень України при Президентові України (у рамках співробітництва Україна – НАТО), основними положеннями якої є питання механізму моніторингу стану об'єктів критичної інфраструктури;

налагодження роботи ГСЦ при РНБО України;

розроблення та подання Кабінетові Міністрів України пропозицій щодо концепції створення ефективної державної системи кризового реагування (мережі СЦ центральних органів виконавчої влади) та плану заходів щодо реалізації зазначеної концепції відповідно до Плану заходів з виконання Програми діяльності КМ України та Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020” на 2015 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 04.03.2015 № 213-р, відповідальним виконавцем визначено Міністерство оборони України разом з ЦОБВ.

Враховуючи положення Стратегії національної безпеки України від 26 травня 2015 року № 287/2015, загрозами національної безпеки є:

агресивні дії Росії, що здійснюються для підриву суспільно-політичної стабільності з метою знищення України і захоплення її території;

неефективність системи забезпечення національної безпеки та оборони України;

корупція та неефективна система державного управління;

економічна криза, виснаження фінансових ресурсів держави, зниження рівня життя населення;

загрози енергетичній безпеці;

загрози інформаційній безпеці;

загрози кібербезпеці і безпеці інформаційних ресурсів;

загрози безпеці критичної інфраструктури;

загрози екологічній безпеці.

Виходячи із загроз, структура мережі СЦ ЦОБВ, із залученням у постійному режимі роботи основних СЦ ЦОБВ, може мати структуру, зображену на рис. 2, інші задіюються за викликом.

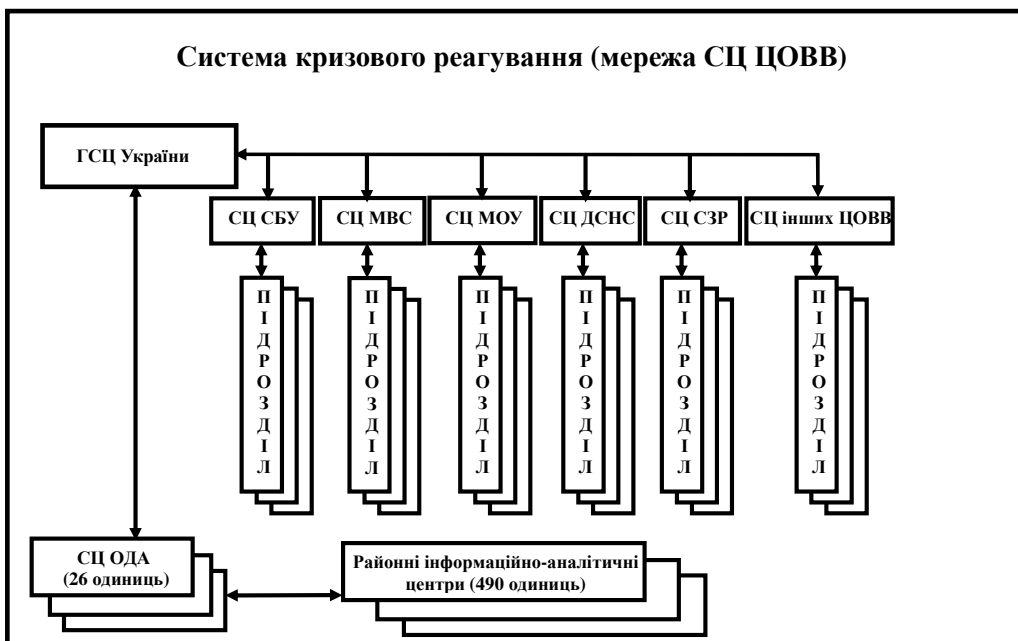

Рис. 2. Варіант побудови мережі СЦ ЦОБВ

Таким чином, з метою забезпечення ефективного функціонування сектора безпеки і оборони України щодо якісного вирішення завдань зі своєчасного виявлення викликів, небезпек та загроз національній безпеці, своєчасного надання воєнно-політичному керівництву держави достовірної, узагальненої, стратегічно орієнтованої інформації щодо поточного рівня ефективності державної політики національної безпеки, прогнозування тенденцій їх змін у визначених сферах, підготовки варіантів науково обґрунтованих рішень щодо попередження та нейтралізації зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці, захисту суверенітету і територіальної цілісності України необхідно спрямувати зусилля на два напрями:

1) створення підґрунтя, а саме:

уточнити типологізацію загроз національній безпеці з урахуванням сучасних тенденцій її розвитку;

розробити системи часткових критеріїв та показників (індикаторів) за складовими національної безпеки;

привести у відповідність та узгодити між собою чинні нормативно-правові акти з питань національної безпеки щодо категорійно-понятійного апарату, класифікації та переліку загроз (небезпек, викликів);

розробити комплексну методику розрахунку рівнів національної безпеки з урахуванням досвіду використання чинних методик;

за результатами проведення огляду сектора безпеки уточнити функції та завдання розвідувальних органів та інших складових сектора безпеки;

здійснення стратегічного моніторингу та аналізу, насамперед випереджального виявлення загроз (небезпек, викликів) національним інтересам України;

впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у процеси стратегічного планування та управління у сфері забезпечення національної безпеки, передбачивши для цього відповідні заходи та проекти в програмах, проектах, планах та бюджетах складових сектора безпеки;

створити інтегровану систему баз даних з питань стратегічного планування та управління, насамперед базу даних паспортів загроз (небезпек, викликів), регламент їхньої актуалізації та доступу;

2) практична реалізація заходів зі створення мережі СЦ ЦОВВ:

вивчення наявних можливостей ГСЦ як ядра мережі СЦ ЦОВВ;

вивчення можливостей наявних СЦ ЦОВВ;

вивчення телекомунікаційних систем із забезпечення обміну даними між СЦ ЦОВВ;

розробка (удосконалення) науково-методичного апарату щодо розрахунку рівнів національної безпеки, системи часткових критеріїв та показників (індикаторів) за складовими національної безпеки, а також комплексного критерію та інтегрованого показника в цілому за сферою національної безпеки;

розробка уніфікованих регламентів та процедур використання інформації у щоденній практиці органів виконавчої влади, вимог до типового СЦ ЦОВВ та інформаційно-аналітичної системи СЦ ЦОВВ із забезпеченням ефективного функціонування державної системи кризового реагування;

розробка технічних вимог до комплексної системи захисту інформації (КСЗІ) типового СЦ ЦОВВ;

- визначення головного виконавця та джерел фінансування;
- розробка та прийняття нормативно-правових актів, які повинні регулювати створення та використання мережі СЦ ЦОВВ;
- доопрацювання ГСЦ для функціонування з типовим СЦ ЦОВВ;
- створення СЦ Міністерства оборони України відповідно до типового СЦ ЦОВВ;
- розгортання або налагодження існуючих захищених швидкісних каналів зв'язку, захищеної телекомунікаційної системи обміну даними та підключення типового СЦ Міністерства оборони України до ГСЦ;
- створення єдиної програмно-апаратної платформи й обраної базової геоінформаційної системи та створення єдиної бази даних;
- створення пілотного проекту ГСЦ, СЦ Міністерства оборони України, аналітичних підрозділів в ОДА;
- проведення дослідної експлуатації сегмента системи кризового реагування з функціонуючою у її складі КСЗІ;
- розгортання та доопрацювання наявних СЦ до функціонала типового СЦ ЦОВВ.

Висновки. Отже, в Україні існує протиріччя між оперативністю та обґрунтованістю ефективності прийнятого рішення у сфері безпеки та оборони України, у тому числі в кризових (надзвичайних) ситуаціях, що обумовлюється низьким рівнем інформаційного забезпечення підтримки рішень та спричиняє актуальну науково-практичну проблему, яка потребує невідкладного вирішення шляхом створення мережі СЦ ЦОВВ з ГСЦ як ядра інформаційно-аналітичної системи для підтримки прийняття рішень на державному рівні із залученням сучасних інформаційних, геопросторових технологій, методик математичного моделювання і ситуаційного аналізу.

Згідно зі світовим досвідом створення таких центрів з інтеграцією загальноприйнятих масивів даних, можливостей сучасних геоінформаційних систем та інструментарію ситуаційного аналізу, математичного моделювання, статистики, результатів відповідних економічних розрахунків та формування можливих сценаріїв розвитку ситуацій дозволяє в разі зменшити час для підготовки важливих державних рішень з реагування на кризові (надзвичайні) ситуації з покращеною їх обґрунтованістю та об'єктивністю.

На даний час для вирішення даної проблеми вже розпочато роботу відповідно до Плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку "Україна – 2020" на 2015 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 04.03.2015 № 213-р.

З метою створення мережі СЦ ЦОВВ необхідно:

- розробити проект указу Президента України про рішення РНБО України щодо затвердження Концепції створення ефективної державної системи кризового реагування (мережі СЦ ЦОВВ);
- розробити проект указу Президента України про рішення РНБО України щодо затвердження Плану заходів щодо реалізації Концепції створення ефективної державної системи кризового реагування (мережі СЦ ЦОВВ);
- розробити проект постанови Кабінету Міністрів України "Про Положення про типовий ситуаційний центр (інший інформаційно-аналітичний орган)";
- розробити пропозиції щодо змін до документів, які регламентують діяльність центральних і місцевих органів виконавчої влади, інших державних органів та органів

військового управління, що стосується створення та функціонування СЦ (інших інформаційно-аналітичних органів).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Морозов А. А. Ситуационные центры – основа стратегического управления / А. А. Морозов, В. А. Яценко // Математические машины и системы. – 2003. – № 1. – С. 3–14.
2. Ильин Н. И. Ситуационные центры. Опыт, состояние, тенденции / Н. И. Ильин, Н. Н. Демидов, Е. В. Новикова. – М. : Медиа Пресс, 2006. – 325 с.
3. Труш О. О. Інформаційно-аналітичні засоби забезпечення державного управління у провідних країнах світу: досвід для України / О. О. Труш, О. П. Гудима, І. С. Новік // Теорія та практика державного управління. – 2014. – № 1. – С. 3–28.

Подано 15.09.2015

К. О. Соколов, О. П. Гудима, О. Б. Шиятий

ШАГИ ОТНОСИТЕЛЬНО СОЗДАНИЯ СЕТИ СИТУАЦИОННЫХ ЦЕНТРОВ ЦЕНТРАЛЬНЫХ ОРГАНОВ ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ ВЛАСТИ

Рассмотрен один из подходов к созданию сети ситуационных центров центральных органов исполнительной власти как основного элемента системы кризисного реагирования в государстве и секторе безопасности и обороны.

K. O. Sokolov, O. P. Gudyma, O. B. Shyatyj

STEPS CONCERNING CREATION OF THE NETWORK OF THE SITUATIONAL CENTERS THE CENTRAL ENFORCEMENT AUTHORITIES

Considered one of the approaches of creating a network of situational centers of central executive authorities, as a basic element of the crisis response system in the Government and the sector of security and defense.